

Biblioteka

Prozna putovanja

Naslov originala:

Daniel Pennac

Kamo Tome 1, Kamo l'agence Babel

© Galimard Jeunese

© za srpski jezik Odiseja

Co-funded by the
Creative Europe programme
of the European Union

*The European Commission support
for the production of this publicati-
on does not constitute an endorse-
ment of the contents which reflects
the views only of the authors, and
the Commission cannot be held
responsible for any use which may
be made of the information contai-
ned therein.*

Danijel Penak

Kamoove zgode i nezgode

Deo prvi

Šifra Vavilon

S francuskog prevela
Aleksandra Grubor

Ilustrova
Tihomir Čelanović

Odiseja
Beograd, 2015.

Kamoova mother

„Dvojka iz engleskog, umesto petice!“ Kamoova majka je zafrljčila đaćku knjižicu na mušemu. „Jesi li zadovoljan?“

Toliko je divljački vitlala knjižicom da je Kamo morao da odskoči da bi izbegao kafu iz prevrnute šoljice.

„Ali imam četvorku iz istorije!“

Majka je obrisala prosutu kafu, i uskoro se pred nosom njenog sina već pušila šoljica broj dva.

„Što se mene tiče, sve i da imaš šesticu iz istorije, ipak ne bih progutala tu tvoju dvojku iz engleskog!“

To je bila njihova omiljena tema za raspravu. Kamo je umeo da se brani.

„A šta kad bih ja tebe pitao što si klišnula iz Anti-biopula?“

Antibiopul, farmaceutska laboratorija na glasu, bila je poslednje mesto na kojem je njegova majka radila. Uspela je da zadrži taj posao čitavih deset dana, ali je na kraju objašnjavala mušterijama da je „devedeset pet posto lekova koji se tu prave obično

đubre, a ostalih pet posto se prodaje deset puta skuplje nego što bi trebalo“.

„Kad samo pomislim da svi tinejdžeri na svetu govore engleski! Svi, osim mog sina. Zašto baš mog sina, ha?“

„Kad samo pomislim da sve majke šljakaju na istom mestu duže od petnaest dana! Sve, osim moje majke. Zašto baš moje majke, ha?“

Ali to je bila žena koja voli izazove. Tog dana, kad joj je Kamo tako odvratio, prasnula je u radostan smeh (da, umela je ona to: da se istovremeno raspravlja i smeje), a onda ga je prikovala za stolicu i zapretila mu prstom.

„OK, ti mali đavole, hajde da se pogodimo: iz ovih stopa ću potražiti novi posao, naći ću ga i sačuvaću ga. A ako ja ispunim svoj deo pogodbe i tri meseca sačuvam posao, ti ćeš u naredna tri meseca naučiti engleski, dogovoreno?“

Kamo je prihvatio bez oklevanja. Objasnio mi je da uopšte nije u opasnosti. „S onakvom naravi ne bi mogla da zadrži ni posao svetioničara: i galebove bi izgrdila na pasja kola!“

Međutim, prošlo je mesec dana. Kamoova majka se zaposlila u nekoj međunarodnoj organizaciji. Kamo se samo mrštio.

„Tamo je neki đavo za kulturnu razmenu, koliko sam razumeo...“ – objasnio mi je.

Ponekad se vraćala kući toliko kasno da je Kamo morao da ide u nabavku i da kuva.

„Čak donosi kući fascikle, je l' možeš da veruješ?“

Ja sam, pre svega, ukapirao da će moj drugar Kamo morati ozbiljno da se baci na engleski. Dva meseca su prošla, a njegovo lice je svakog dana bilo sve zabrinutije.

„Ona radi čak i nedeljom! Je l' možeš da poveruješ?“

I tako je poslednje večeri na isteku trećeg meseca, kad je mama došla da ga poljubi u krevetu, Kamo uzdrhtao ugledavši njen osmeh anđela koji je odneo pobedu.

„Lepo spavaj, mili moj, imaš tačno tri meseca da naučiš engleski!“

Pred njim je bila besana noć.

Sledećeg jutra Kamo je ipak pokušao da izvrda, mada nije naročito mnogo verovao da će mu to upaliti.

„Kako misliš da naučim ceo jezik za tri meseca?“

Majka samo što nije krenula na posao, bila je u mantilu, sa šeširom i tašnom.

„Tvoja mama ima rešenje!“

Otvorila je tašnu i pružila mu list papira preko kojeg se protezao spisak ličnih imena koja su zvučala britanski.

„Šta je sad ovo?“

„Imena petnaestoro dece s kojom možeš da se dopisuješ. Izaberi jedno dete i piši mu pisma na francuskom, taj dečak ili devojčica će ti odgovarati na engleskom, i za tri meseca ćeš biti dvojezičan!“

„Ali ja ne poznajem tu decu, nemam šta da im kažem!“

Ona ga je samo poljubila u čelo.

„Opiši svoju majku, objasni sa kakvim čudovištem živiš, tako ćeš dobiti inspiraciju.“

Tašna je ponovo zatvorena uz jedno „klik“. Već je bila u dnu hodnika, ruka joj je bila na kvaci ulaznih vrata.

„Mama!“

Uopšte se nije ni okrenula, poželela mu je zbogom blagim pokretom ruke.

„Tri meseca, mili moj, ni minut duže. Uspećeš, videćeš.“

Kamoov Žather

Kamo je već bio dvojezičan: prevodio je sa francuskog na pariski sleng, sa pariskog slenga na francuski, bio je to prevod na strani jezik i prevod sa stranog jezika. Poznavanje slenga je nasledio od oca.

„To je jezik kojim se govori u Gradu svetlosti, matiori!“

Ali dešava se da očevi umru. U bolnici, poslednjeg dana, otac je ipak našao načina da nasmeje Kamo: „Baš nemam sreće, više bih voleo kasnije, ali eto: sad me snašlo. Bolnica... al' je bela!“

Njegova je majka u hodniku razgovarala s lekarom.

Odmahivala je glavom, iza stakla: ne, ne i ne! Lekar je oborio pogled.

Sedeći u dnu kreveta, Kamo je slušao kako njegov otac šapuće... bile su to reči... one poslednje. „Videćeš, ona je na svoju ruku, ima nezgodnu narav. Postoji samo jedan recept: uvek je zasmejavaj, to obožava. Što se ostalog tiče, učutkuj je, ali načuli uši, ona je uvek u pravu.“

„Uvek?“

„Uvek. Ona se nikad ne vara.“

Kamo je dugo verovao da je to tačno (da se njegova majka nikad ne vara). Ali više nije tako mislio.

„Ovog puta se prevarila. Niko ne može da nauči ceo jezik za tri meseca. Niko!“

„Zbog čega joj je toliko stalo do toga da ti govoriš engleski?“ – pitao sam ga.

„To ti je opreznost emigranata. Moja baka se nekako izvukla iz Rusije kada je imala dvadeset tri godine, a onda iz Nemačke deset godina kasnije, zbog 'brkonje sa kukastim krstom'. Zbog toga je njena ćerka naučila dobrih desetak jezika, i želela je da i ja to uradim, za slučaj da...“

Na trenutak smo začutili. Prelazio sam pogledom preko spiska dece s kojom može da se dopisuje: Mejzi Farandž, Gejlord Pentekost, Džon Trenčard, Ketrin Ernšo, Holden Kolfild i tako da-

lje... petnaest imena. To se događalo u školi. Bili smo dežurni. Telo Velikog Lantjea se najednom nadvilo nad nas.

„Je l' to spisak pozvanih? Praviš žurku, Kamo?“

„Daću ti ja žurku, Lantje, ako me ne ostaviš na miru!“

Veliki Lantje se od razočaranja izduvao kao balon. A ja sam zapitao Kamo: „Šta ćeš da radiš?“

Kamo je samo slegnuo ramenima.

„Šta misliš? Poslušaću je, naravno!“ – rekao je, a onda mu se u uglu usana pojavio osmeh: „Na svoj način...“

Te se večeri njegova majka vratila kasno. Kamo je bio zatvoren u svojoj sobi.

„Jesi li tu, mili moj?“

Ona je uvek kucala na vrata svoga sina. Nikad nisu jedno drugo ometali u poslu.

„Tu sam.“

Ali nije ustao da joj otvori.

„Zar nećeš da večeraš sa mnom?“

Nije ništa nabavio. Nije spremio večeru.

„Pišem.“

S druge strane vrata začuo se prigušen smeh.

„Roman?“

Sad se i on nasmejao. Više bi voleo da brblja i da se smeje s njom. Ali se zadovoljio time što je odgovorio: „Ma kakvi, dopisujem se sa gospođicom Ketrin Ernšo. U frižideru je ostalo malo rozbifa.“

Dear roastbeef

Draga Ketii, drago telence,

Tako mi ovde u Francuskoj zovemo Engleze: rozbifi! Izgleda da ste vi neka veoma važna ekipa, jer pola planete blebeće na vašem prokletom jeziku. A ja mislim da to uopšte nije jezik: guta se pola reči u svakoj rečenici, tri četvrtine slogova u svakoj reči, i četiri petine slova u svakom slogu. Od silnog gutanja jedva ti preostane daha da izgovoriš i najkraći mogući tekst.

Premila Ketii, dragi moj rozbifu, imam jednu veliku želju: da budem sam i da nikad ne progovorim engleski! Sad ćeš mi ti reći: šta trabunjaš, što mi uopšte pišeš?

*Pišem ti zbog moje majke. Sklopio sam dogovor sa njom. Sâm sam sebe uvalio u nezgodnu situaciju i sad moram da poštu-
jem „ugovor“. A, sem toga, moje porodične stvari te se ne tiču, gledaj svoja posla.*

*Pozdravljam te moja drugarice preko pisama. Ukoliko imaš nameru da naučiš francuski dopisujući se s mojom malen-
šću, kupi debeo rečnik. Najdeblji mogući. I ne smaraj se previše gramatikom.*

Kamo

PS: Možda te zanima zašto sam odabrao baš tebe? Agencija za dopisivanje je mojoj majci utrapila spisak petnaestoro uobraženih tupana. Zatvorio sam oči i bacio šestar, zabio se u tvoje ime: Ernšo. Baš u veliko slovo „E“. Zar ništa nisi osetila?

Kamo je ispisao adresu svojim najkićenijim rukopisom (Ketrin Ernšo, Agencija za strane jezike Vavilon, poštanski pregradak 723, 75013 Pariz), zalepio je markicu i otrčao na poštu da pošalje pismo u noć.

Odavno nisu bili tako dobro raspoloženi kao su-tradan, za doručkom. Njegova majka je ustala rano da kupi kroasane, i krenula je na posao malo kasnije nego obično. Razgovarali su o svemu, osim o engleskom. Kamo je obećao da će za večeru napraviti kraljevsku musaku, „sa taman toliko muskatnog oraščića koliko je potrebno“, onakvu kakvu je umeo da napravi njegov otac.

U školi mi je tihim glasom objasnio: „Obećao sam joj da ću pisati, i održao obećanje. Ne mogu ja sad da obećam da će mi neko odgovoriti...“

Čitave te nedelje Kamo je bio u odličnom raspoloženju. Od toga je najviše koristi imao veliki Lantje, jer je ubedio Kamo da mu radi domaći iz matiša. Naš

profesor matematike, Aren, ocenio je da je Lantje napredovao. S jedne strane čestitanja, opravdani ponos sa druge, dobro raspoloženje se prenelo na čitav razred, kako to samo Kamo ume da napravi. Uputio je čak i dva-tri smeška profesorki Naum, našoj profesorki engleskog. Ona mu je uzvraćala osmehe i oslovljavala ga sa *my gracious lord*.

Mi smo voleli profesorku Naum. Kravlji sir ponel'evak zvala je *the bridge bishop* i izjavljivala da je sve ono što ona voli *of thunder*. Mnogo smo je voleli: branila je loše đake na roditeljskom sastanku. „Ne možeš da naučiš strani jezik ukoliko nemaš šta na njemu da kažeš.“ Eto tako je ona to objašnjavala zabrinutim roditeljima. Ja sam želeo da kažem profesorki Naum sijaset stvari.

Na primer, da liči na Mun, moju majku, da je jednako mlada i gotovo isto toliko lepa kao ona. Dobro sam znao engleski. Bio sam najbolji u razredu.

Bila je to, dakle, nedelja opšteg dobrog raspoloženja. Od vremena kad je Kamo ostao bez oca to je bila retkost. Jedna nedelja. Ne znam da li je moglo da potraje duže. Sve se završilo onoga dana kada je Kamo primio pismo od Agencije Vavilon: odgovor Ketrin Ernšo.

Dirty little sick frog

Tog je jutro došao u školu prilično uzbuđen.

„Odgovorila je! Valjaćemo se od smeha!“

Pružio mi je neotvorenu kovertu.

„Bićeš moj zvanični prevodilac, O-kej?“

„Je l' to ljubavno pismo?“ – zapitao je veliki Lantje koji se stvorio iznad nas.

Nismo mogli da otvorimo pismo pre odmora u deset sati. Slučajnost: to jutro proteklo je u senci Engleske. Profesorka Naum nam je detaljno opisala kako je izgledala viktorijanska Engleska – moral, ulične svetiljke na gas, magla, parne mašine, tuberkuloza – i posavetovala nas da pročitamo *Neobičan slučaj doktora Džekila i gospodina Hajda*, i to na njenoj kombinaciji dva jezika: *In English*, ako je *possible*.

I naš profa iz istorije, Benak, tako je ocrtao portret republikanca Kromvela da je oduševio Kamo.

U koverti iz Agencije Vavilon nalazila se druga koverta, poslana iz Engleske, napravljena od debelog papira neodređene sive boje, i na njoj smo otkrili kakav rukopis ima Ketrin Ernšo. Nervoazan rukopis, odlučan. Pero je, na nekim mestima, zacepalo vlakna hartije. Prvo iznenađenje: kada smo okrenuli kovertu da bismo je otvorili, provalili smo da nije zalepljena, nego zapečaćena pomoću majušnog pečata i smeđeg voska.

Kamo je složio facu i iscerio se.

„Zapečaćen koverat... kakva malograđanka! Ti rozbifi, uvek izigravaju plemstvo.“

Udario sam pečat noktom, i on je odskočio. Izvukao sam i raširio list grubog, debelog papira, koji je pod prstima delovao kao da je vlažan i bio u potpunosti prekriven ravnomernim oštrim, nerazgovetnim rukopisom, linije su se produžavale i uvijale se na marginama, tačke su prskale po papiru, velika slova su cepala papir uprkos njenoj debljini, čitavi delovi teksta su bili precrtani, pa su ličili na debele štrafte, nekakve ljubičaste brazgotine (to je bila boja njenog mastila: pomalo prigušena ljubičasta).

„Ovo nije pismo, ovo je bojno polje“, progunda Kamo, namrštvši se. „Nego, šta kaže?“

U glasu mu se osećalo više nestrpljenja nego što je želeo da pokaže.

„Zove te *dirty little sick frog*.“

„A šta to znači?“

„Priljavi mali bolesni žapče.“

Kamo prasnu u takav smeh da se veliki Lantje vratio iz dna dvorišta, u tri golema skoka.

„Mislio sam da je ona neki snob, a naleteo sam na sestru po peru! Prljavi mali bolesni žapče... Ali zašto sam žabac?“

„Takav su nam nadimak prišili rozbifi: žabari.“

„Jesi li nekad klopao žabe?“

„Nikad.“

„Nastavi da prevodiš, osećam da će mi se dopasti ta sestra po peru!“

U tišini sam pročitao prvi deo pisma, i nisam mogao a da ne pogledam u Kamo pre nego što sam ga preveo. On više nije krio radoznalost.

„Pa hajde, počni!“

Evo šta je pisala gospođica Ketrin Ernšo:

Prljavi mali bolesni žapče,

Vi biste bez sumnje voleli da nastavim u istom tonu: osećam da bi vam se to dopalo. E pa, neću! Uopšte ne želim da se smejem, i nemam razloga da vas zabavljam.

Hteli ste da ispadnete originalni, gospodine Kamo (dragi Bože, kako su samo momci mojih godina detinjasti na najglu-

plji mogući način!), ali kada ste pustili da vaš šestar padne na moje ime, zaboli ste ga pravo u moju nesreću.

Zatim je sledio deo pisma koji je bio sasvim precrtan. Krišom sam podigao pogled. Kamo se više nije smejao. Veliki Lantje je procenio da bi bilo mudro da se tiho vrati u drugi kraj dvorišta. Nastavio sam da prevodim, jer mi je moj drug Kamo nervozno dao znak.

Pitate me da li sam osetila da sam ranjena. Ja na tu ranu ne obraćam pažnju: tog dana kada ste zaboli šestar u veliko slovo „E“ nas Ernšoa, mene je skolio jedan drugi bol. Tog je dana bila dvogodišnjica smrti moga oca. Prošlo je dve godine, dan po dan. Isti je vetar duvao oko kuće i zavijao je kroz dimnjak. (Oluja, tačnije rečeno, ali niko nije ni pomišljao da upali vatru, ja više nisam osećala hladnoću.)

Čitala sam vaše pismo sedeći kraj njegove prazne fotelje. Možete i sami da procenite kakav je utisak ostavilo na mene. Jer sam, čitajući ono što ste vi napisali, bila kiv-

na na samu sebe. Vaše me je glupo pismo podsetilo kako sam sa svojim ocem govorila istim tim nadobudnim tonom, bez prestanka suprotstavljajući svoje željice njegovoj velikoj iscrpljenosti, svoju volju da budem zabavna njegovoj potrebi za mirom. To je glupavo detinjstvo, koje ništa ne vidi, ništa ne oseća, koje ne zna da smo smrtni! I te poslednje večeri, pošto sam sedela kraj njegovih nogu, sa glavom na njegovim koljenima (to mi se nekada dešavalo, kako bi mi bile oproštene koještarije koje ću sutra ipak ponoviti), sekund pre nego što je zaspa, on me je pomilovao po kosi i rekao: „Keti, zašto ne možeš uvek da budeš dobra devojčica?“ To su mu bile poslednje reči.

U tom mi je trenutku Kamo oteo pismo iz ruku.

„Kako se to kaže na engleskom, ta rečenica?“

„Koja?“

„Poslednje reči njenog oca!“

Ja sam mu tu rečenicu pokazao prstom: *Why canst thou not always be a good lass, Cathy?*

„A good lass? Šta to znači, to lass?“

„To je škotska reč, pitao sam profesorku Naum, znači, na škotskom *mlada devojka*.“

„Nastavi...“

Nemam ništa drugo da vam kažem. Poslali ste to pismo kao što se kamen baca preko zida: u redu je da saznate gde je kamen pao.

Ne računam da ćete mi odgovoriti.

Ketrin Ernšo

Cathy, please, your pardon!

Tog se popodneva Kamo nije vratio u školu. Kasno uveče me je pozvao telefonom i preklinjao me je da navratim do njega. Imao sam teške muke da ubedim svog oca, Popa, da me pusti da izađem. Moj dnevnik školskih obaveza kao da je u zemlju propao, i Pop se spremao da napravi pravi policijski pretres. (To ga je povremeno hvatalo, pre svega da bi proverio da slučajno nemam za domaći slobodan sastav. Slobodni sastavi mi nisu jača strana.)

„Pope, stvarno sam potreban Kamou!“

Na kraju je prevagnulo to što ga je Mun, moja majka, prostrelila pogledom. I moje obećanje da se neću vratiti kasno.

Vrata mi je otvorila Kamoova majka. Nisam je dugo video. Delovala mi je umorno. Ali su joj oči bile radosne.

„A, to si ti? Uđi. Kamo je u svojoj sobi. Mislim da usavršava engleski.“

Rekla je to potpuno prirodno, kao da je Kamo oduvek usavršavao svoj engleski.

On jeste bio u svojoj sobi, ali ništa nije radio. Šetkao se ukруг, bio je bleđ, vilice su mu bile stisnute, pogled zamućen. Bez ijedne reči mi je pružio list papira ispunjen njegovim rukopisom.

*Izvinite Ketrin, oh, oprostite mi, izvinite!
Nisam hteo da vas povredim. U pravu ste,
poslao sam to pismo kao što dete baca ka-
men, zatvorenih očiju. Nisam znao da ste
tamo vi! Ja više nisam dete, pa imam četrnaest godina, uskoro petnaest, za mene nema opravdanja.*

Ketrin, želeo bih da znate...

I ponavljao je koliko mu je žao, objašnjavajući da je to proketo pismo (precrtao je *proketo*, da bi ga zamenio sa *glupo*), da je to glupo pismo na izvestan način napisao svojoj rođenoj majci, da je to njihova privatna igra, i da nije želeo nikoga da povredi:

...A naročito ne vas, Ketrin, posebno ne vas!

I, Keti, voleo bih da znate, moj otac je takođe...

A onda je pisao o svom ocu, kako su bili kao or-taci, kako ga je učio predivnom slengu, kako su sve troje bili srećni dok je on bio živ, ali, eto, razboleo se, dospeo u bolnicu („Nikada neću obojiti zidove svoje kuće u belo!“), i koje su bile poslednje reči koje mu je otac uputio: „Ona se nikad ne vara“ (imao je muke da joj prevede te reči)... I još izvinjenja, još i još... Sve je to bilo napisano rukopisom koji je po usplahirenosti ličio na rukopis Ketrin Ernšo!

„Je l' možeš da prevedeš ovo na engleski?“

Ja sam bio toliko iznenađen onim što sam upravo pročitao da nisam odmah odgovorio.

U pogledu mu se videlo da je uspaničen.

„Nećeš?“

Preveo sam manje-više uspešno Kamoovo pismo. Nagnut preko mog ramena, nadgledao je šta radim, od početka do kraja.

„*Pardon*, zašto nisi preveo reč *pardon*? Napisao si *pardon* na francuskom!“

„Kamo, ta ista reč se koristi u oba jezika!“

„Jesi li siguran? Da ne ide slučajno još nešto uz to... ili možda nešto treba oduzeti...“

Hodao je i hodao, mlateći rukama.

„Ona mora da razume, shvataš li, ona mora pravilno da razume!“